

महाराष्ट्र शासन,
पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग,
शासन परिपत्रक क्र.ग्रापाधो-११०८/प्र.क्र.५३/पापु.०७
मंत्रालय, मुंबई ४०० ०३२, दिनांक १० जून, २००८

- पहा : (१) शासन निर्णय, पापुवस्ववि क्र. ग्रापापु १००१/प्र.क्र.३३०/पापु-०७,
दिनांक १४ फेब्रुवारी, २००२
(२) शासन परिपत्रक, पापुवस्ववि क्र. ग्रापापु-१००४/ प्र.क्र.२४/पापु-०७,
दिनांक २५ मे, २००४

प्रस्तावना :

संदर्भ क्रमांक १ येथील शासन निर्णयान्वये भूजलाधारित नळ पाणी पुरवठा योजनांच्या स्रोतातील भूजल उपलब्धतेत सातत्य रहावे म्हणून पिण्याच्या पाण्याच्या स्रोत बळकटीकरण्याच्या पारंपारिक व अपारंपारिक उपाययोजनांचा, घराच्या /इमारतीच्या छतावर पडणारे पावसाचे पाणी संकलनाच्या उपाययोजनांचा, डोंगरी भागात खडकातील टाक्या बांधून पावसाचे पाणी साठविण्यासारख्या उपाययोजना व इतर उपाययोजनांचा समावेश असलेली शिवकालीन पाणी साठवण योजना राज्यामध्ये राबविण्यात येत आहे.

शिवकालीन पाणी साठवण योजनेचा पुरस्कार करून लोकसहभागातून पाणी वाढवा, पाण्याचे योग्य व्यवस्थापन करा, पाण्याच्या उपशाचे नियंत्रण करा ही त्रिसूत्री अंमलात आणण्याच्या दृष्टीकोनातून संदर्भ क्रमांक २ येथील शासन परिपत्रकान्वये शिवकालीन पाणी साठवण योजनेच्या प्रभावी अंमलबजावणीसाठी मार्गदर्शक सूचना निर्गमित करण्यात आलेल्या आहेत.

शिवकालीन पाणी साठवण योजनेत अंमलबजावणीस आता सहा वर्षांपेक्षा अधिक कालावधी पूर्ण झाला आहे. मात्र शिवकालीन पाणी साठवण योजनेमुळे अस्तित्वातील पाणी पुरवठा योजनांच्या स्रोतांचे बळकटीकरण मोठ्या प्रमाणावर झाले आहे, असे दिसून येत नाही. शिवकालीन पाणी साठवण योजनेच्या अंमलबजावणीमुळे काही गावामध्ये टँकर पूर्णपणे बंद झाले असले, तर काही गावांमधील टँकरचा कालावधी कमी झाला असला तरी सातत्याने पिण्याच्या पाण्याची टंचाई असलेल्या गावांमधील टंचाई निवारणात या योजनेचा कायमस्वरूपी तोडगा काढण्यात म्हणावा तितका परिणाम दिसून येत नाही.

शिवकालीन पाणी साठवण योजना जिल्हा परिषदेमार्फत मुख्य कार्यकारी अधिकारी यांच्या अध्यक्षतेखाली स्थापन करण्यात आलेल्या समितीमार्फत राबविण्यात येते. या समितीचे सदस्य सचिव वरिष्ठ भूवैज्ञानिक, भूजल सर्वेक्षण व विकास यंत्रणा हे आहेत. शिवकालीन पाणी साठवण योजनेचा निधी राज्य शासनाकडून जिल्हा परिषदेच्या ग्रामीण पाणी पुरवठा विभागास उपलब्ध करून दिला जातो. तर, शिवकालीन पाणी साठवण योजनेचे सनियंत्रण संचालक, भूजल सर्वेक्षण व विकास यंत्रणा यांच्या मार्फत करण्यात येते.

दोन्ही यंत्रणांचा एकमेकाशी पुरेसा समन्वय होत नसल्याने योजनेच्या प्रभावी अंमलबजावणीमध्ये बाधा निर्माण होत आहे.

ही बाब विचारात घेता, शिवकालीन पाणी साठवण योजनेची जास्तीत जास्त प्रभावीरित्या अंमलबजावणी व्हावी यासाठी सुधारित मार्गदर्शक सूचना निर्गमित करण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती.

शासन परिपत्रक :-

प्रस्तावनेत नमूद केलेल्या बाबींचा विचार करून शासन पुढील प्रमाणे सूचना देत आहे.

(१) शिवकालीन पाणी साठवण योजना राबविण्यासाठी भूजल सर्वेक्षण व विकास यंत्रणेची जबाबदारी प्रमुख समन्वयकाची राहिल. या योजनेचे तांत्रिक नियोजन व सनियंत्रण भूजल सर्वेक्षण व विकास यंत्रणा करेल. पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभागाच्या शासन निर्णय क्र. आपना १००५/ प्र.क्र. २४२ / पापु-१५, दिनांक २४ फेब्रुवारी, २००६ नुसार भूजल सर्वेक्षण व विकास यंत्रणा ही प्रकल्प कार्यान्वयन यंत्रणा (Project Implimenting Agency) म्हणून काम करेल.

(२) जिल्हास्तरावर मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद यांचे अध्यक्षतेखाली योजनेच्या अंमलबजावणीसाठी स्थापन करण्यात आलेली समिती पूर्वी प्रमाणेच कार्यरत राहिल. या समितीने मंजूर केलेली कामे जिल्हास्तरावरील कक्षाकडून सनियंत्रित केली जातील.

(३) **शिवकालीन पाणी साठवण योजनेच्या सनियंत्रणासाठी भूजल सर्वेक्षण व विकास यंत्रणेअंतर्गत राज्य, विभाग व जिल्हास्तरावर स्वतंत्र कक्ष निर्माण करण्यात यावेत. राज्य स्तरावरील कक्ष सहसंचालक, भूजल सर्वेक्षण व विकास यंत्रणा यांचे अध्यक्षतेखाली गठीत करण्यात येईल. या कक्षामध्ये एक उपसंचालक, एक वरिष्ठ भूवैज्ञानिक व एक सहाय्यक भूवैज्ञानिक / कनिष्ठ भूवैज्ञानिक यांचा समावेश असेल. विभागीय स्तरावरील कक्ष** विभागीय उपसंचालक यांचे अध्यक्षतेखाली गठीत करण्यात येईल. या कक्षामध्ये उपसंचालक, एक वरिष्ठ भूवैज्ञानिक व एक सहाय्यक भूवैज्ञानिक / कनिष्ठ भूवैज्ञानिक यांचा समावेश असेल. **जिल्हा स्तरावरील कक्ष** वरिष्ठ भूवैज्ञानिक यांचे अध्यक्षतेखाली गठीत करण्यात येईल. त्यामध्ये एक सहाय्यक भूवैज्ञानिक / कनिष्ठ भूवैज्ञानिक यांचा समावेश असेल.

(४) जिल्हा स्तरावरील कक्ष संदर्भ क्र.२ येथील शासन परिपत्रकानुसार जिल्ह्यामध्ये मुख्य कार्यकारी अधिकारी यांचे अध्यक्षतेखाली स्थापन करण्यात आलेल्या समितीच्या मार्गदर्शनाखाली जिल्ह्यातील शिवकालीन पाणी साठवण योजनेअंतर्गत घ्यावयाच्या उपाययोजनांचे नियोजन व सनियंत्रणाची जबाबदारी पार पाडेल.

(५) विभागीय स्तरावरील कक्ष संबंधित जिल्ह्यातील शिवकालीन पाणी साठवण योजनेचे विभागीय स्तरावर सनियंत्रण करेल. जिल्हा स्तरावरील कक्षांना आवश्यक ते प्रशासकीय, तांत्रिक सहकार्य, उद्दीष्ट पूर्तीसाठी आवश्यक ते संपूर्ण सहकार्य करील. जिल्हा स्तरावरील कक्षांचा आर्थिक वर्षाचा संपूर्ण कृती आराखडा तयार

करून घेणे या कृती आराखड्यानुसार जिल्ह्यातील उपाययोजनांची प्रगती होत आहे किंवा कसे याचा विभागीय कक्षाकडून दरमहा आढावा घेण्यात येईल व तसा अहवाल राज्यस्तरावरील कक्षास सादर करेल.

(६) विभागीय कक्षांकडून घेतलेल्या आढाव्यांच्या अनुषंगाने राज्यस्तरावरील कक्षाकडून राज्यातील शिवकालीन पाणी साठवण योजनेअंतर्गत उपाययोजनांचे सर्वकष सनियंत्रण करण्यात येईल. राज्यस्तरावर शिवकालीन पाणी साठवण योजनेअंतर्गत उपाययोजनांसाठी निधी वितरण करणे, संशोधन व विकास, कामांचे मुल्यमापन, जनजागृती, प्रसिध्दी, दक्षता पथक स्थापन करून प्रत्यक्ष कामांना भेट देणे व कामाचे अंतर्गत व बाह्यस्थ संस्थेद्वारे मुल्यमापन करणे इ. कामे करण्यात येतील. दर तीन महिन्यांनी त्यांचेकडून राज्यातील उपाययोजनांचा आढावा घेण्यात येईल. जिल्हास्तरावर, विभागीय स्तरावर येणा-या अडचणींचे निराकारण या कक्षाकडून करण्यात येईल.राज्य शासनाशी योग्य तो समन्वय राखणे, राज्यामध्ये या योजनेअंतर्गत सुरु असलेल्या उपाययोजनांचा त्रैमासिक अहवाल या कक्षाकडून राज्य शासनास सादर करण्यात येईल.

शिवकालीन योजना वार्षिककार्य आराखडा :

ज्या गावात मागील उन्हाळ्यात टंचाई ग्रासली होती अशा सर्व गावांचा वार्षिक कृती आराखडा जिल्हा कक्षा मार्फत पावसाळ्याच्या कालावधीतच तयार करण्यात येईल. तसेच पावसाळा संपल्यावर ज्या गावात कमी पाऊस पडला असेल किंवा भूजलाची पातळी खाली गेली असेल व अशा गावांत जर पाणी टंचाई संभावित असेल तर तेथील कृती आराखडा सुध्दा ऑक्टोबर अखेर तयार करून, वरील सर्व गावांमध्ये कृती आराखड्याची अंमलबजावणी नोव्हेंबर महिन्यापासून पुढील मे महिन्यापर्यंत केली जाईल.

कृती आराखडा तयार करताना महाराष्ट्र ग्रामीण रोजगार हमी योजनेअंतर्गत व जल संधारण विभागाने केलेल्या नियोजनातील कामाशी सांगड घालावी

(७) राज्य शासनाकडून स्रोत बळकटीकरण कार्यक्रमांतर्गत निधी संचालक, भूजल सर्वेक्षण व विकास यंत्रणा, पुणे यांना उपलब्ध करून देण्यात येईल. शिवकालीन पाणी साठवण योजनेअंतर्गत जिल्ह्यामध्ये सुरु असलेल्या / नव्याने घ्यावयाच्या उपाययोजनांच्या वार्षिक नियोजनानुसार हा निधी राज्यस्तरीय कक्षाकडून विभागीय कक्षामार्फत जिल्हास्तरावरील कक्षांना उपलब्ध करून देण्यात येईल. जिल्हास्तरावरील निधी वरिष्ठ भूवैज्ञानिक यांनी जिल्हा स्तरीय समितीच्या मुख्य कार्यकारी अधिकारी व वरिष्ठ भूवैज्ञानिक यांच्या राष्ट्रीयकृत बँकेतील संयुक्त बचत खात्यामध्ये पुर्वीप्रमाणेच जमा करावा.

(८) वरिष्ठ भूवैज्ञानिक यांनी गावांना निधीचे वितरण करताना संदर्भ क्र.२ मधील मार्गदर्शक सूचनांचे काटेकोरपणे पालन करावे.

(९) या निधीच्या वितरण व खर्चाची स्वतंत्र रोखवही तिन्ही कक्षांच्या स्तरावर ठेवावी.

(१०) गावांना वितरित केलेल्या निधीतून प्रस्तावित कामे विहित कालावधीत केली जात आहेत, किंवा कसे याबाबत वरिष्ठ भूवैज्ञानिक यांनी कक्षाच्या माध्यमातून लक्ष ठेवावे. ज्या गावांमध्ये अशा प्रकारे निधी

वितरणानंतर ४५ दिवसात कामे सुरु झालेली नाहीत, त्या गावांना अशी कामे एका महिन्याच्या आत सुरु करण्याची नोटीस द्यावी. या कालावधीत प्रगती दिसून आली नाही तर निधी परत घेण्याची कार्यवाही करावी.

(११) निधीचा गैरवापर झालेला आहे, असे जिल्हा / विभागीय / राज्य स्तरीय कक्षाकडून तपासणीअंती दिसून आले तर, जिल्हास्तरीय समितीला अवगत करून त्यांचे मान्यतेने तातडीने विभागीय कार्यवाही व गुन्हा दाखल करण्याची कार्यवाही करावी.

(१२) शिवकालीन पाणी साठवण योजना राबवितांना C.A.P.-९९ मधील N.C. गावे व P.C. गावे, सन २००३ च्या सर्वेक्षणातील दुबार हाताळावयाची (Slipped back) गावे व सन २००६ च्या सर्वेक्षणातील गुणवत्ता बाधीत गावे, तसेच गेल्या तीन वर्षात सातत्याने टँकरग्रस्त गावे यांना प्रथमतः प्राधान्य देण्यात यावे. वरिष्ठ भूवैज्ञानिक यांनी जिल्ह्यामध्ये ज्या ग्रामीण पाणी पुरवठा योजनांचे उद्भव उन्हाळ्यात कोरडे पडतात व त्यामुळे त्या गावांमध्ये उन्हाळ्यात पाणी टंचाई निवारणार्थ उपाययोजना घ्याव्या लागतात अशा गावांचा देखील वरील प्राथम्यक्रमानंतर विचार करावा. त्यानंतर ग्रामपंचायतींच्या मागणीनुसार इतर गावे सुध्दा घेण्यात यावीत.

(१३) वरिष्ठ भूवैज्ञानिक यांनी जिल्हा स्तरावर शिवकालीन पाणी साठवण योजनाअंतर्गत उपाययोजनांच्या प्रभावी अंमलबजावणीसाठी स्वयंसेवी संस्थांची मदत घ्यावी. ज्या गावांमध्ये शिवकालीन पाणी साठवण योजनेअंतर्गत घ्यावयाच्या उपाययोजना निश्चित करण्यात आलेल्या आहेत. अशा गावांच्या ग्राम आरोग्य, पोषण व पाणी पुरवठा व स्वच्छता समित्यांना या सेवाभावी संस्थांची माहिती देऊन त्यांचेमार्फत या उपाययोजनांची कामे घेण्यासाठी मार्गदर्शन करावे. स्वयंसेवी संस्थांच्या सहभागाबाबत तपशीलवार सूचना स्वतंत्रपणे निर्गमित करण्यात येतील.

(१४) संदर्भ क्र.२ येथील शासन परिपत्रकान्वये निवड केलेल्या गावांमध्ये उपाययोजना घेण्यासंदर्भातील कार्यपद्धती स्पष्ट करण्यात आलेली आहे. त्यावरोबरच जिल्हा स्तरीय समितीने गांव निवडल्यानंतर सदर गावात खालीलप्रमाणे कार्यवाही जिल्हा स्तरीय कक्षाकडून व्हावी.

- i. निवडलेल्या गावात IEC करणे.
- ii. पाण्याचा ताळेबंद बाबत माहिती देणे.
- iii. पाण्याचे बचतीचे विविध उपायांबाबत माहिती देणे.
- iv. Demand management interventions बाबत माहिती देणे जेणेकरून उपलब्ध पाणी वापरात काटकसरीचे प्रकार, गावाचा निर्बंध, उपशावर नियंत्रण इत्यादी बाबींचा समावेश असावा.
- v. कमी पडणारे पाणी Supply management interventions द्वारे वाढवून भूजल उपलब्धतेत सातत्य ठेवणेबाबत माहिती देणे.
- vi. उद्भव बळकट करणेसाठी तसेच भूजल संपत्तीत वाढ करणेसाठी जलव्यवस्थापन कृति आराखडा तयार करणे.

वरीलप्रमाणेची कार्यवाही जिल्हा स्तरीय कक्ष व विभागीय कक्ष, आवश्यकतेप्रमाणे सयंसेवी संस्था / आऊट सोर्सिंग पध्दतीने करून घेईल. वरील सक्षमीकरणांती ग्रामिण पाणी पुरवठा समिती शाश्वत भूजल व्यवस्थापन व उद्भव बळकटीकरण करणेसाठी एक कृति आराखडा तयार करेल. त्यामध्ये Demand व Supply management interventions चा अंतर्भाव असेल. जिल्हा स्तरावरील कक्षास आवश्यकतेप्रमाणे यातील काही कामे आऊट सोर्सिंग पध्दतीने करून घेता घेईल.

सादर कृति आराखडा ग्राम पाणी पुरवठा व स्वच्छता समिती वरिष्ठ भूवैज्ञानिक यांचेकडे दाखल करील. वरिष्ठ भूवैज्ञानिक अशा प्रस्तावाची छाननी करतील व प्रस्तावित केलेल्या सर्व उपाययोजना या उद्भवाच्या बळकटीकरणासाठी आहेत याची खात्री करतील. वरिष्ठ भूवैज्ञानिक क्षेत्रिय भेटीअंती आवश्यकता असल्यास प्रस्तावात दुरुस्ती करण्यास संबंधित ग्राम पाणी पुरवठा व स्वच्छता समितीस मार्गदर्शन करतील व योग्य त्या दुरुस्ती नंतर परिपूर्ण प्रस्ताव जिल्हा समिती समोर मंजूरीसाठी सादर करतील. मंजूरी झाल्यानंतर प्रत्यक्ष अंमलबजावणीसाठी वरिष्ठ भूवैज्ञानिक हे आवश्यक ते आदेश व सूचना संबंधित ग्राम पाणी पुरवठा व स्वच्छता समितीस देतील.

(१५) शिवकालीन पाणी साठवण योजनेमध्ये स्रोत बळकटीकरणासाठी पारंपारिक व अपारंपारिक उपाययोजना घेण्यात येतील. बोअरब्लास्ट टेक्निक (B.B.T.) फ्रॅक्चरसील सिमेंटेशन (F.S.C.) जॅकेटवेल (J.W.) स्ट्रिम ब्लास्टिंग (S.B.) हैड्रोफ्रॅक्चरिंग (H.F.) इत्यादी अपारंपारिक उपाययोजनांचा ज्या ठिकाणी स्रोत बळकटीकरण घेण्यासाठी वाव आहे अशा ठिकाणी समावेश करण्यासाठी तसेच अस्तिवातील विंधण विहिर पुर्नर्जिवित करण्यासाठीच्या उपाययोजनाबाबत वरिष्ठ भूवैज्ञानिक हे ग्राम पाणी पुरवठा व स्वच्छता समितीस तांत्रिक मार्गदर्शन करतील, व प्रस्तावात त्याचा समावेश करवून घेतील.

(१६) स्रोत बळकटीकरणासाठी पारंपारिक कामाच्या उपाययोजनांची अंमलबजावणी ग्राम पाणी पुरवठा व स्वच्छता समिती विहित पध्दतीने करेल. अपारंपारिक पध्दतीच्या कामाची अंमलबजावणीसाठी ग्राम पाणी पुरवठा व स्वच्छता समिती आवश्यकतेनुसार भूजल सर्वेक्षण आणि विकास यंत्रणेकडून अथवा त्यांच्या तांत्रिक मार्गदर्शनाखाली स्वतःच्या स्तरावर करवून घेईल.

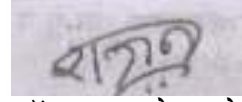
(१७) शिवकालीन पाणी साठवण योजनेच्या उद्देशाची फलनिष्पत्ती व योजनांची अंमलबजावणी या बाबतचे अंतर्गत मुल्यांकन जिल्हा, विभाग व राज्य स्तरावरील भूजल सर्वेक्षण व विकास यंत्रणेच्या कक्षा मार्फत करण्यात येईल. तसेच प्रतीवर्षी बाहयस्थ संस्थांची नियुक्ती करून देखील या योजनेचे बाहय पध्दतीने मुल्यांकन करण्यात येईल.

(१८) शिवकालीन पाणी साठवण योजनेच्या अंमलबजावणीबाबत डॉक्यूमेंटेशन, फिल्म, बाहयस्थ मुल्यमापन, प्रशिक्षण इ. बाबी भूजल सर्वेक्षण व विकास यंत्रणेमार्फत करण्यात येतील, या व इतर आवश्यक कामकाजासाठी भूजल सर्वेक्षण व विकास यंत्रणेस आवश्यकतेप्रमाणे आऊटसोर्सिंग पध्दतीने काम करवून घेता

घेईल. यासाठी तसेच प्रशासकीय खर्चासाठी (पेट्रोल, डिझेल, स्टेशनरी, टेलिफोन, लेखा परिक्षण, अत्यावश्यक परिस्थितीत वाहने भाड्याने घेणे इ.वरील खर्चासाठी) भूजल सर्वेक्षण व विकास यंत्रणेस राज्यस्तरावर उपलब्ध होणा-या एकूण निधीच्या २ टक्के इतका निधी वापरण्यास परवानगी देण्यात येत आहे. यापैकी किमान ५० टक्के निधी जिल्हास्तरावरील कक्षांकडे खर्चासाठी सुपूर्द करावा. उर्वरित निधी राज्य व विभागीय स्तरावरील कक्षांसाठी, राज्यस्तरावर राखून ठेवावे. जिल्हा स्तरावरील कक्षाने या निधीतून करावयाच्या कामांना जिल्हा स्तरीय समितीची मान्यता घ्यावी व त्याचे योग्य लेखे ठेवावेत. संदर्भ क्र. २ येथील परिपत्रकातील परिच्छेद १४ मधील प्रशासकी खर्चासाठीची ०.५ टक्केची तरतूद रद्द करण्यात येत आहे.

(१९) सदर शासन परिपत्रक महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या वेबसाईटवर उपलब्ध करण्यात आले असून त्याचा संगणक सांकेतांक २००८०६१०१७०९०४००१ असा आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

(डॉ.राजन खोब्रागडे)
शासनाचे सह सचिव

प्रति,

मा.राज्यपाल, यांचे स्वीय सहायक
मा.मुख्यमंत्री, यांचे स्वीय सहायक
मा.उप मुख्यमंत्री, यांचे स्वीय सहायक
मा.मंत्री (पाणी पुरवठा व स्वच्छता) यांचे खाजगी सचिव,
मा.राज्यमंत्री (पाणी पुरवठा व स्वच्छता) यांचे खाजगी सचिव
विभागीय आयुक्त (सर्व)
सदस्य सचिव, महाराष्ट्र जीवन प्राधिकरण, मुंबई
संचालक, भूजल सर्वेक्षण व विकास यंत्रणा, पुणे
सर्व मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद
सर्व जिल्हा परिषदांचे मुख्य लेखा व वित्त अधिकारी,
सर्व अधिक्षक अभियंता, महाराष्ट्र जीवन प्राधिकरण
सर्व कार्यकारी अभियंता, ग्रामीण पाणी पुरवठा विभाग, जिल्हा परिषद
महालेखापाल, महाराष्ट्र -१ मुंबई (लेखा परीक्षा/लेखा व अनुज्ञेयता)
महालेखापाल, महाराष्ट्र -२ नागपूर (लेखा परीक्षा/लेखा व अनुज्ञेयता)
मुख्य लेखा परीक्षक, स्थानिक निधी लेखा, नवी मुंबई
उप मुख्य लेखा परीक्षक, स्थानिक निधी लेखा, नाशिक, पुणे, औरंगाबाद, अमरावती व नागपूर
सर्व प्रादेशिक उपसंचालक, भूजल सर्वेक्षण व विकास यंत्रणा
सर्व प्रादेशिक मुख्य अभियंता, महाराष्ट्र जीवन प्राधिकरण
सर्व जिल्हा वरिष्ठ भूवैज्ञानिक, भूजल सर्वेक्षण व विकास यंत्रणा
सर्व कार्यकारी अभियंता, महाराष्ट्र जीवन प्राधिकरण
सर्व गट विकास अधिकारी, पंचायत समिती
नियोजन विभाग, मंत्रालय, मुंबई
वित्त विभाग, मंत्रालय, मुंबई,
ग्राम विकास व जलसंधारण विभाग, मंत्रालय, मुंबई
मंत्रालयातील इतर सर्व विभाग,

पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभागातील सर्व पर्यवेक्षीय अधिकारी व कार्यासने
निवडनस्ती, कार्यासन क्रमांक पापु-०७